

«به یاد من باشید تا به یاد شما
باشم و شکر مرا گوید و کفران (در
برابر نعمت‌ها) نکنید.» بقره/۱۵۲

درس‌های دریا

آیت‌الله ناصر مکارم شیرازی

به یاد من باشید

نماز یک معامله پرسود

با توجه به نعمت‌های گوناگون الهی که در این آیه بیان شده است، در آیه بعد به مردم اعلام می‌کند که جا دارد شکر این نعمت‌های بزرگ را به جا آورند و با بهره‌گیری صحیح از این نعمت‌ها، حق شکر او را ادا کنند. می‌فرماید: مرا یاد کنید تا شما را یاد کنم و شکر مرا به جا آورید و کفران نکنید: «فاذکرونی اذکرکم واشکروالی و لا تکفرون.» بدیهی است جمله «مرا یاد کنید تا شما را یاد کنم»، اشاره به یک معنی عاطفی میان خدا و بندگان نیست؛ آن گونه که در میان انسان‌هاست که به هم می‌گویند: به یاد ما باشید تا به یاد شما باشیم. بلکه اشاره به یک اصل

تربیتی و تکوینی است. یعنی به یاد من باشید، به یاد ذات پاک که سرچشمه تمام خوبیها و نیکیهاست و به این وسیله روح و جان خود را پاک و روشن سازید و آماده پذیرش رحمت پروردگار شوید. توجه شما به این ذات پاک، شما را در فعالیتها مخلص‌تر، مصمم‌تر، نیرومندتر و متحدتر می‌سازد.

همان گونه که منظور از «شکرگزاری و عدم کفران» تنها یک موضوع تشریفاتی و گفتن با زبان نیست، بلکه منظور آن است که هر نعمتی را درست و به جای خود مصرف کنید و در راه همان هدفی که برای آن آفریده شده است، به کار گیرید تا مایه فزونی رحمت و نعمت خدا شود.

تفسیر مفسران از جمله «فاذکرونی اذکرکم» مفسران در شرح این جمله و این که منظور از یادآوری بندگان چیست و یادآوری خداوند چگونه است، تفسیرهای متنوعی ذکر کرده‌اند. فخر رازی در «تفسیر کبیر» خود (جلد ۴، صفحه ۱۴۴) آن را در ۱۰ موضوع خلاصه کرده که با تغییر مختصری و مقداری اضافات چنین است:

نکته‌ها

■ مرا به «اطاعت» یاد کنید، تا شما را به «رحمت» یاد کنم (شاهد این سخن آیه ۱۳۲ سوره آل عمران است که می گوید: اطیعوا الله والرسول لعلکم ترحمون).

■ مرا به «دعا» یاد کنید، تا شما را به «اجابت» یاد کنم (شاهد این سخن آیه ۶۰ سوره مؤمن است که می گوید: ادعونی استجب لکم).

■ مرا به «ثنا و طاعت» یاد کنید، تا شما را به «ثنا و نعمت» یاد کنم.

■ مرا در «دنیا» یاد کنید تا شما را در «جهان دیگر» یاد کنم.

■ مرا در «خلوتگاهها» یاد کنید تا شما را در جمع یاد کنم.

■ مرا به «هنگام وفور نعمت» یاد کنید، تا شما را در «سختیها» یاد کنم.

■ مرا به «عبادت» یاد کنید، تا شما را به «کمک» یاد کنم (شاهد این سخن جمله ایاک نعبد و ایاک نستعین است).

■ مرا به «مجاهدت» یاد کنید، تا شما را به «هدایت» یاد کنم (شاهد این سخن آیه ۶۹ سوره عنکبوت است که می فرماید: والذین جاهدوا فینا لنهیدنهم سبلنا).

■ مرا به «صدق و اخلاص» یاد کنید، تا شما را به «خلاص و مزید اختصاص» یاد کنم.

■ مرا به «ربوبیت» یاد کنید، تا شما را به «رحمت» یاد کنم (مجموعه سوره حمد می تواند گواه این معنی باشد).

البته هر یک از این امور جلوه‌ای از جلوه‌های معنی وسیع این آیه است و آیه فوق همه این معانی و حتی غیر آن را نیز شامل می‌شود: مرا به «شکر» یاد کنید تا شما را به «زیادی نعمت» یاد کنم، چنان که در آیه ۷ سوره ابراهیم می‌خوانیم: «لئن شکرتم لازیدنکم».

بدون شک هرگونه توجه به خداوند - چنان که گفتیم - اثر تربیتی دارد که در پرتو یاد خدا در وجود انسان پرتوافکن می‌شود و روح و جان او بر اثر این توجه، آمادگی نزول برکات جدیدی را که متناسب با نحوه یاد اوست، پیدا می‌کند.